

Anmälan angående värdegrundsarbetet vid Solhemsskolan i Stockholms kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen ser allvarligt på det sätt som Stockholms kommun och rektorn vid Solhemsskolan tidigare utformat och bedrivit värdegrundsarbetet. Mot bakgrund av att skolan förändrat sitt värdegrundsarbete genom att avbryta användandet av metoden SET avstår Skolinspektionen från att kritisera Stockholms kommun och rektorn.

Skolinspektionen kommer att följa upp detta beslut. Stockholms kommun ska senast den 27 juli 2011 lämna en redovisning över vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet enligt nedanstående punkt:

Utvecklande åtgärder avseende:

- Skolans värdegrundsarbete

Beslutet är fattat utifrån de bestämmelser som gällde vid beslutstillfället. Uppföljningen av detta beslut kommer dock att ske efter de skolförfattningar som börjar tillämpas den 1 juli 2011.

Redovisningen ska lämnas av tjänsteman på nämndens vägnar, nämndordförande, utskott eller berörd nämnd.

Ärendet

Skolinspektionen har den 8 september 2010 tagit emot en anmälan gällande användningen av det manualbaserade programmet Social och Emotionell Träning (SET). Skolinspektionens utredning i detta ärende syftar till att kontrollera om Stockholms kommun följt författningarnas krav vid införande och tillämpning av SET som en del av skolans värdegrundsarbete.

Anmälaren anser bland annat att det manualbaserade programmet SET förmedlas av lärare, det vill säga inte legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal, trots att det förekommer inslag som har karaktären av gruppterapi och inte endast pedagogik. Det kan finnas barn som reagerar på övningar som bland annat innebär att man ska "sänka varandra". Denna typ av övningar kan väcka känslomässiga reaktioner hos barnet som kan vara svåra för en lärare att upptäcka och hantera.

Vidare uppger anmälaren att den undervisningstid som ges utöver den garanterade undervisningstiden har lagts till utan föräldrarnas kännedom. Föräldrarna borde ha

2011-04-27

2 (5)

Dnr 41- 2010:4927

fått lämna sitt samtycke, både till förändringarna i undervisningstiden och till att tiden används för metoder som SET. Vidare frågar sig anmälaren vem som har det yttersta ansvaret om något av barnen reagerar med psykos eller i värsta fall självskadande beteende och suicid.

Stockholms kommun uppger att Solhemsskolan våren 2009 fick kritik av Stockholms kommuns inspektion för brister i värdegrundsarbetet. Solhemsskolan undersökte då hur andra skolor arbetade med värdegrunden genom kontakt och informationssökning på internet. Det framkom att många skolor använde SET och att de hade positiva erfarenheter av detta. Det var också flera lärare på Solhemsskolan som hade arbetat med materialet på andra skolor. Solhemsskolan valde därför att använda sig av denna metod. Solhemsskolans övriga värdegrundsarbete består av Charlie, Friends, klassråd, elevråd och så kallat Solhemsråd där elever, personal, skollledning och föräldrar deltar.

Vidare uppger Stockholms kommun att SET huvudsakligen har använts vid Solhemsskolan under vårterminen 2010, en del lärare har dock använt det i sin undervisning före vårterminen 2010 och några lärare har fortsatt att använda vissa delar av programmet i sin undervisning under höstterminen 2010. Alla pedagoger fick en halvdagsutbildning i SET och en lektion i veckan avsattes för SET/livskunskap. Viss tid lades till utöver den garanterade undervisningstiden och tid togs även från de samhällsorienterande och naturorienterande ämnena. Efter det att SET använts under en termin genomfördes en utvärdering med skolpersonalen. Denna visade att det fanns olika uppfattningar om SET bland personalen. Skolan beslutade därför att avbryta arbetet med SET för att inhämta mer information.

Den nya skollagen trädde i kraft den 1 augusti 2010, men 1985 års skollag ska fortsätta att tillämpas fram till den 1 juli 2011. Det innebär att 1985 års skollag är utgångspunkten för Skolinspektionens tillsyn och granskning fram tills dess.

Utredning i ärendet

Skolinspektionen har begärt in ett yttrande från Socialstyrelsen gällande uppgifterna i anmälan. Skolinspektionen har i utredningen även tagit del av Skolverkets utvärdering av åtta program som används mot mobbning. (*Utvärdering av metoder mot mobbning rapport 353*).

Socialstyrelsens yttrande

Socialstyrelsen uppger i sitt yttrande den 3 december 2010 (dnr 41-2010:4927) bland annat följande. Socialstyrelsen har granskat innehållet i de övningar som återfinns i elevhandböcker samt lärarmaterial. SET utgör inte psykoterapi eller hjälp till psykiskt sjuka barn och unga, varför det heller inte behöver vara hälso- och sjukvårdspersonal som genomför programmet. Socialstyrelsen kan inte finna något som talar för att gruppövningarna skulle kunna leda till psykos, självskadande beteende eller suicid. Möjligtvis skulle SET kunna bidra positivt till barns sociala- och emotionella utveckling, men de framhåller att detta är förenat med risker. Av materialet framgår t.ex. inte något om samtycke vad gäller deltagande i insatsen varken från elever eller föräldrar särskilt som vissa övningar av föräldrar kan upplevas som kränkande eller hämmande för sina barn. Det är också oklart i vilken utsträckning elever helt kan avstå från att

delta i vissa övningar, vilka konsekvenser ett upprepat avstående kan få och hur detta i så fall ska hanteras, t.ex. med tillgång till psykologisk expertis.

Vidare uppger Socialstyrelsen att det inte heller finns tydliga strukturer för hur känslig information ska hanteras, hur föräldrarna ska göras delaktiga och för hur den personliga integriteten ska upprätthållas. Det är oklart var information från eleverna hamnar och vem den är ämnad för. Känslig information kan ibland beröra familjestrukturen och familjemedlemmar och eleverna uppmanas att berätta om saker som gjort dem arga, ledsna, besvikna etc. Därvid måste betänkas att i en klass kan finnas barn som gått igenom eller genomgår svåra händelser i livet. Den kontext i vilket SET äger rum (dvs. i en stor grupp i en klassrumssituation) är svårligen den rätta för att återuppleva eller hantera känslor förknippade med dessa eventuella allvarliga händelser, i avsaknad av professionella som kan hantera uppkomna situationer.

Sammanfattningsvis anser Socialstyrelsen att SET är optimalt anpassad för betingelser som kan gälla selektivt för vissa klassrum, men inte för andra. I materialet råder en allvarlig brist på konsekvensanalys för uppkomna avvikelser och hur dessa ska hanteras av skolan. SET förutsätter homogena klasser av dialog-, diskussions-, samarbetsvilliga och aktiva elever och det finns inte någon beskrivning eller analys av hur den befintliga gruppdynamiken i ett klassrum kan samverka med SET-undervisningen och vilka konsekvenser detta kan medföra för enskilda och utsatta individer. Socialstyrelsen anser även att det också är viktigt att framhålla att det idag saknas tillförlitlig kunskap om huruvida SET är en metod som har avsedd effekt.

Skolverkets rapport

Myndigheten för skolutveckling fick 2007 i uppdrag av regeringen att utvärdera effekterna av befintliga metoder som används i skolor mot mobbning, kränkningar och diskriminering. Uppdraget övergick 2009 till Skolverket som i februari 2011 redovisade rapporten *Utvärdering av metoder mot mobbning*. Skolverket har bedömt de olika inslagen i åtta av de metoder som används mot mobbning.

Skolverket uppger att i samtliga metoder som ingått i utvärderingen finns enskilda inslag som har effekt mot förekomst av mobbning, delar som saknar effekt samt delar som kan öka förekomsten av mobbning. SET är en av de metoder som ingått i utredningen. Ett moment i SET är användandet av särskilda lektioner. Användandet av särskilda lektioner kan öka förekomsten av mobbning men kan ha positiva effekter om de används vid enstaka tillfällen och då utifrån identifierade behov. (*Rapport 353* kap 1).

Vidare uppger Skolverket att "Varken skolorna eller programmakarna förefaller medvetna om de svårigheter och risker som är förknippade med att införa manualbaserade program för hur skolan ska hantera de komplexa, allvarliga och svåra problem som mobbning och kränkningar utgör i den mångfacetterade skolverkligheten". Beslut att införa ett program fattas ibland av rektor eller av kommunledningen utan att ha förankrat detta hos personalen eller att eleverna fått vara delaktiga. (*Rapport 353* s. 25, kap 1).

Sammanfattningsvis anser Skolverket att det inte går att förorda användandet av något enskilt program i sin helhet. Skolverket framhåller att för att en skola ska lyckas förebygga och åtgärda mobbning krävs ett systematiskt tillvägagångssätt, att skolan

har som utgångspunkt att inkludera hela skolan i arbetet, att det är ett bra skolklimat samt att skolan verkar för att göra eleverna delaktiga i processen. (*Rapport 353* kap 1).

Motivering till beslutet

Kommunen har det yttersta ansvaret för att det vid skolan bedrivs ett värdegrundsarbete och arbete mot kränkande behandling. Den värdegrund som skolan har att förmedla framgår av 1 kap. 2 § 1985 års skollag. Värdegrunden utvecklas i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94). I 14 a kapitlet 1985 års skollag fastställs huvudmannens ansvar för arbetet mot kränkande behandling. Huvudmannen har enligt 6 § en skyldighet att vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling. Av 8 § framgår att huvudmannen eller personal inte heller får utsätta elever för kränkande behandling.

Inom de ramar som skolförfattningarna anger, har skolan möjlighet att välja metod och innehåll för sitt värdegrundsarbete och arbete mot kränkande behandling. Vid utformningen av detta arbete måste skolan dock ha ett medvetet förhållningssätt till de val som görs och fortlöpande utvärdera de arbetsformer som används. Det är även viktigt att eleverna ges inflytande över såväl innehåll som formerna för arbetet.

Att skolan måste ha ett medvetet förhållningssätt till val av metod och innehåll förtydligas i den nya skollagen genom ett uttryckligt krav på att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (se 1 kap. 5 § skollagen (2010:800)).

När det gäller SET som en del av värdegrundsarbetet vill Skolinspektionen peka på Socialstyrelsens bedömning att användandet av SET är behäftat med risker, att klassrumssituationen med stora elevgrupper inte utgör en lämplig kontext för att hantera sådana känslor som SET kan framkalla och att det finns övningar i metoden som kan uppfattas som kränkande. Skolverket har i sin granskning av metoder mot mobbning, även kommit fram till att SET, liksom flera andra manualbaserade program, innehåller inslag som kan öka förekomsten av kränkande behandling.

Det är enligt Skolinspektionen tveksamt om det i skolan finns sådana homogena klasser eller grupper av dialog-, diskussions-, samarbetsvilliga och aktiva elever som metoden SET förutsätter enligt Socialstyrelsen. Socialstyrelsen slår även fast i sitt yttrande att det idag saknas tillförlitlig kunskap om huruvida SET är en metod som har avsedd effekt.

Skolinspektionen anser mot bakgrund av de utvärderingar som gjorts av SET och andra manualbaserade program, att huvudmännen trots sin goda ambition att bedriva ett bra värdegrundsarbete, ändå måste iaktta försiktighet vid införandet av oprövade metoder i det arbetet. Skolinspektionen vill understryka att huvudmannen och skolans personal aldrig får utforma utbildningen på sådant sätt att elevernas trygghet och studiero äventyras eller att eleverna riskerar att utsättas för kränkande behandling av personal eller andra elever.

Skolinspektionens utredning visar att SET huvudsakligen använts vid Solhemsskolan under vårterminen 2010 och då utgjort en del av det värdegrundsarbete som bedrivits vid skolan. Skolinspektionen kan utifrån uppgifterna i kommunens yttrande inte se att kommunen eller rektorn närmare analyserat SET före det att metoden började tillämpas

på skolan. Valet av metod förefaller inte heller ha skett i samverkan med eleverna. Skolinspektionen vill understryka att Stockholms kommun och rektorn vid Solhemsskolan måste ha ett medvetet förhållningssätt när värdegrundsarbetet och arbetet mot kränkande behandling utformas.

Skolinspektionen ser allvarligt på det sätt som Stockholms kommun och rektorn vid Solhemsskolan tidigare utformat och bedrivit värdegrundsarbetet. Mot bakgrund av att skolan förändrat sitt värdegrundsarbete genom att avbryta användandet av metoden SET avstår Skolinspektionen från att kritisera Stockholms kommun och rektorn.

Stockholms kommun har uppgett att Solhemsskolan har livskunskap på schemat och att tid tagits från de samhälls- och naturorienterande ämnena. Skolinspektionen vill framhålla att livskunskap inte finns som ett ämne i de nationella tim- eller kursplanerna. Skolinspektionen förutsätter att kommunen och rektor ser till att eleverna vid Solhemsskolan får den undervisningstid som de har rätt till i respektive ämne. Vad gäller anmälarens synpunkter på information till och delaktighet för föräldrar vill Skolinspektionen påpeka att en vårdnadshavare har rätt att få information om elevens skolgång och förändringar i verksamheten samt att ges möjlighet till inflytande.

I ärendets slutliga beredning har avdelningsjuristen Ingrid Brännare och juristen Alf Johansson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Sofi Pihlgren
Enhetschef

Ann-Sofie Asp
Utredare

Kopia till
Anmälaren
Rektor för Solhemsskolan